
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Nogué Agueró, Borja; Albet i Mas, Abel, dir. Les humanitats ambientals : el paper de les ciències humanes en l'antropocè. 2017. 46 pag. (1139 Grau en Humanitats)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/202560>

under the terms of the license

Treball de Final de Grau d'Humanitats

**"Les humanitats ambientals:
el paper de les ciències humanes en l'antropocè"**

Borja Nogué Algueró
Universitat Autònoma de Barcelona
Juny 2017

Index

Introducció.....	2
1. Les humanitats ambientals.....	3
1.1 Una mica d'història.....	4
1.2 Una mica de definició.....	5
1.3 La necessitat urgent de les HA.....	7
1.4 Més enllà de la bibliografia.....	9
1.5 El taller.....	12
2. Les qüestions incòmodes.....	15
2.1 L'etiqueta de les HA.....	16
2.2 L'antropocè.....	23
2.3 El paper de les HA.....	26
3. Reflexions.....	32
4. Bibliografia/Webgrafia.....	34
5. Annex.....	38

Introducció

Les humanitats ambientals són un camp emergent de recerca sobre les relacions entre l'ésser humà i el seu entorn que es caracteritza, en primer lloc, per un fort caràcter multidisciplinari, i fins i tot a-disciplinar, en la seva aproximació a l'estudi del medi ambient des de les ciències humanes; en segon lloc, per un ràpid desenvolupament de multitud de línies d'investigació epistemològicament trencadores i d'ambicions abast intel·lectual; i per últim, per una clara voluntat d'implicar-se d'una manera rellevant en els debats, tant mediàtics com científics, sobre la present crisi ecològica global per tal d'així poder contribuir i afavorir la lluita per un món socialment i ambientalment just.

El meu interès per aquest novell camp d'estudi va originar-se a partir de la meua estada d'intercanvi a la York University de Toronto, al Canadà, durant el curs 2015-2016 durant el qual vaig tenir l'oportunitat d'estudiar amb el professor Anders Sandberg, de la Facultat d'Estudis Ambientals d'aquella universitat. El curs que vaig fer amb ell, titulat *Political Ecology of Landscape*, em va descobrir tota una sèrie d'autors i línies de recerca que, nedant en les dues aigües de les ciències naturals i les ciències humanes, s'ocupaven d'intentar donar resposta a qüestions relacionades a la dialèctica entre l'home i el seu entorn, qüestions que des de feia temps m'interessaven però que fins llavors no havia treballat encara en un context acadèmic.

Durant aquest últim any de carrera, he mantingut ben viu l'interès per les humanitats ambientals tot i que, atesa la pràctica inexistència de persones treballant en aquest camp a casa nostra i a la nostra universitat, ha esdevingut un interès que l'he hagut de satisfer quasi exclusivament fora de l'acadèmia i en solitari, exceptuant el suport del meu tutor i d'uns quants investigadors i activistes joves amb els quals tinc una relació d'amistat. De fet, vaig tenir l'oportunitat de conèixer la major part d'aquests investigadors en un taller d'escriptura sobre humanitats ambientals que tingué lloc a l'illa de Värmdö, a l'arxipèlag d'Estocolm, l'hivern passat i al qual vaig ser convidat a participar, juntament amb una vintena més d'assistents d'arreu d'Europa.

Aquest va ser, sens dubte, un esdeveniment que va esperonar encara més el meu interès per aquest camp d'estudi alhora que va acabar de convèncer-me de la idoneïtat d'incloure els coneixements i les experiències adquirides en la realització d'aquest Treball de Fi de Grau.

El propòsit d'aquest treball ha estat triple. En primer lloc, he volgut donar forma al meu interès per conèixer millor el camp de les humanitats ambientals mitjançant l'estudi comprensiu de la bibliografia de referència, per una banda i, per l'altra, oferint-ne una visió directa a partir de la meva experiència com a participant en el mencionat taller d'escriptura. En segon lloc, he volgut fer una anàlisi crítica tot centrant-me en alguns dels debats i controvèrsies actuals dins del mateix camp, alhora que plantejant una sèrie de dubtes o qüestions incòmodes que més que polemitzar, el que pretenen és assistir en obtenir un millor coneixement sobre el tema. Aquesta anàlisi crítica ha estat complementada amb les opinions personals d'investigadors joves que estan començant la seva carrera en les humanitats ambientals, les quals he obtingut a partir de l'enquesta inclosa a l'annex. En darrer lloc, i a tall de conclusió, ofereixo una sèrie de reflexions que, lluny de voler donar cap resposta final, el que fan és indicar vies de recerca interessants per a un possible treball més extens que em pugui engrescar a realitzar en un futur.

Així doncs, cal remarcar que aquest text en cap moment ha pretès ser una recerca sinó que des de bon inici ja es va plantejar com un estat de la qüestió, que juntament amb una anàlisi crítica i un seguit de reflexions, oferiria una visió comprensiva i alhora personal de les humanitats ambientals. L'abast limitat d'un Treball de Fi de Grau ha sigut el condicionant principal de què el treball s'hagi plantejat d'aquesta manera. Però també s'ha de reconèixer que, en tractar-se d'un camp d'estudi de recent aparició, la bibliografia al respecte és escassa, la pràctica totalitat és en anglès i, a sobre, és virtualment inexistent a les biblioteques de les nostres latituds. Tot i haver dificultat la meva tasca, aquesta circumstància també m'ha esperonat a cercar millor i informar-me més a fons sobre el tema, cosa que penso que al final m'ha permès d'obtenir una panoràmica més completa sobre l'estat actual de les humanitats ambientals i que això m'ha permès, al seu torn, de

fer una sèrie de reflexions amb cert coneixement de causa. Espero que, en les pàgines que segueixen, el lector hi trobi suficients arguments per estar d'acord amb mi.

Primera part: Les humanitats ambientals

Com ja s'ha mencionat a la introducció, en aquesta primera part s'oferirà una breu panoràmica i contextualització de les humanitats ambientals, la qual cosa es farà a partir de l'anàlisi de la bibliografia existent, de la inclusió de l'experiència personal en un taller d'escriptura així com fent esment també de les iniciatives, les institucions i els centres de recerca més significatius d'aquest camp d'estudi.

1.1 Una mica d'història

El terme "humanitats ambientals" és relativament jove, d'uns 15 anys més o menys. Segons Joni Adamson, el terme es va fer servir per primera vegada l'any 2001 per la historiadora Libby Robin, l'etnògrafa i crítica literària Deborah Bird Rose i l'ecofeminista Val Plumwood les quals van formar un grup per estudiar les "humanitats ecològiques," donant inici així a un camp d'estudi i moviment acadèmic-activista que ràpidament s'expandí arreu del món.^{1 2} Tanmateix, les inquietuds humanístiques sobre qüestions ambientals ja feia unes dècades que havien començat a prendre forma. Bergthaller *et al.* identifiquen a intel·lectuals públics com ara Lewis Mumford, Rachel Carson i Barry Commoner com a pioners en "l'articulació de les complexes dimensions humanes d'allò que ells ja reconeixien com crisis ecològica global" i en preparar el terreny per a les primeres generacions de filòsofs ambientals, historiadors ambientals i ecocrítics.³

---

1 Joni Adamson i Michael Davis, eds. *Humanities for the Environment: Integrating Knowledge, Forging New Constellations of Practice* (Nova York: Routledge, 2016), 5.

2 Hannes Bergthaller *et al.* "Mapping Common Ground: Ecocriticism, Environmental History, and the Environmental Humanities," *Environmental Humanities* vol. 5 (2014): 262.

3 Bergthaller *et al.* "Mapping Common Ground," 262.

L'ecocrítica Elizabeth DeLoughrey també argumenta que prèviament a l'aparició de l'etiqueta d'humanitats ambientals al tombant de segle, ja existia una considerable recerca amb una genealogia ben establerta i relativament en la mateixa àrea d'estudi des de disciplines tan variades com ara antropologia, geografia, literatura, història, filosofia, estudis de ciència i tecnologia, etc., les quals, segons l'autora, «han contribuït a la formació dels discursos de l'ecofeminisme, l'ecologia política, els estudis indígenes i la justícia ambiental durant les darreres dècades.»⁴ De totes maneres, es podria dir que la base intel·lectual més substancial de les humanitats ambientals prengué forma sobretot amb l'emergència i establiment de tres subdisciplines acadèmiques: la filosofia ambiental a partir dels anys 70, la història ambiental durant els 80 i la crítica literària i estudis culturals amb orientació ambiental a principis dels anys 90. Així i tot, tot i que estudiosos de la literatura, historiadors i filòsofs interessats en el medi ambient cultivessin una col·laboració i un contacte pròxim des dels anys 90, sobretot en el món anglosaxó i en particular a Austràlia i Estats units, la idea que fa falta una major integració de la recerca humanística orientada a qüestions ambientals s'ha popularitzat en les universitats d'arreu del món al llarg de l'última dècada.⁵

1.2 Una mica de definició

Com és evident, el caràcter multidisciplinari i d'ampli abast intel·lectual de les humanitats ambientals fa que sigui prou complicat de marcar-ne tant un moment originari concret com una línia genealògica específica. És d'esperar, doncs, que succeeixi el mateix quan s'intenta d'oferir una definició satisfactòria del terme, atès que es tracta d'un camp massa divers en termes de mètode, subjecte d'estudi i focus geogràfic per a poder fer grans generalitzacions que siguin vàlides a través de l'espectre. En aquest sentit s'expressa Serpil Opperman, quan afirma que fins ara, les humanitats

---

4 Elizabeth M. DeLoughrey, Jill Didur i Anthony Carrigan, eds. *Global Ecologies and the Environmental Humanities: Postcolonial Approaches* (Nova York: Routledge, 2016), 6.

5 "What is the environmental humanities?," The Environmental Humanities at UCLA, accessible el 10 d'abril de 2017, http://environmental.humanities.ucla.edu/?page_id=52.

ambientals només s'han definit d'una manera força laxa. Aquest mateix autor ofereix, però, una definició prou sintètica quan assenyala que «l'argument fonamental que impulsa la recerca en les humanitats ambientals és el fet que els problemes ambientals urgents que s'estenen des del geològic fins al biològic són també essencialment qüestions socials i culturals profundament entrelaçades amb lògiques econòmiques i polítiques concretes i que, per tant, requereixen solucions a moltes dimensions.»⁶ Per a Opperman, en aquestes dimensions d'actuació que serien pròpies de les humanitats ambientals s'hi inclouen la construcció de nous imaginaris ambientals, la formulació de noves pràctiques discursives i la realització de canvis en les estructures polítiques i econòmiques.⁷

Segurament, un dels trets definitoris més evidents que subjau a través de les humanitats ambientals és la clara voluntat de tornar a incloure la "cultura," dins la naturalesa i viceversa, superant així el dualisme ontològic a què han tendit històricament les ciències humanes i socials. tendència.⁸ De fet, Bergthaller *et al.* ja identifiquen en la mateixa noció d'"humanitats," la forta càrrega d'antropocentrisme i d'excepcionalisme humà; una separació completa entre l'àmbit humà i el món de matèria inerta que és la naturalesa que el terme germànic equivalent d'humanitats, *Geisteswissenschaften* o "ciències de l'esperit" implica d'una manera prou evident.⁹

Tanmateix, el que és destacable d'aquesta crítica i voluntat de superació de dualismes com el de natura/cultura que impregna tot el camp de les humanitats ambientals és que no es limita a una mera crítica ontològica sinó que comporta una sèrie de posicionaments epistemològics, és a dir, de maneres d'entendre i investigar el fet humà en dialèctica amb el seu entorn, que al seu torn suposen noves perspectives polítiques i intel·lectuals molt interessants i trencadores. En aquest sentit s'expressen Bergthaller *et al.* quan argumenten que "la crisi ecològica no és sols una crisi de l'entorn físic sinó que també és una crisi de l'entorn social i cultural, dels sistemes de representació i de les

---

6 Serpil Oppermann i Serenella Iovino, eds., *Environmental Humanities: Voices from the Anthropocene* (Londres ; Nova York: Rowman and Littlefield International, 2017), 8.

7 Oppermann i Iovino, *Environmental Humanities: Voices from the Anthropocene*, 8.

8 Deborah Bird Rose et al., "Thinking through the Environment, Unsettling the Humanities," *Environmental Humanities* 1.1 (2012): 1.

9 Hannes Bergthaller et al. "Mapping Common Ground: Ecocriticism, Environmental History, and the Environmental Humanities," *Environmental Humanities* vol. 5 (2014): 264.

estructures institucionals mitjançant les quals la societat contemporània pretén entendre i respondre al canvi ambiental." ¹⁰ En la mateixa línia, Opperman i Iovino destaquen la convicció subjacent a tot el camp de les humanitats ambientals que la crisi ecològica planetària és "la conseqüència històrica i material d'una visió del món antropocèntrica i dualística."¹¹ Per aquests autors, però, la mencionada visió dualística no es limita però a la dicotomia naturalesa/cultura sinó que es replica en l'hegemonia cultural de moltes altres oposicions binàries com ara humà/no humà, home/dona, Est/Oest, Nord/Sud o ecologia/economia, i tot un seguit d'epistemologies divisives que "creen un sentit il·lusori de dissociació entre els reialmes humans i no humans" i, per tant, es troben a l'arrel de totes les crisis ecològiques.¹²

1.3 La necessitat urgent de les humanitats ambientals

Una característica notable de la majoria de definicions que es fan de les humanitats ambientals és el caràcter d'urgència que subjau o, fins i tot, justifica la raó d'ésser del camp d'estudi. En un dels articles més influents del camp, escrit per l'historiador ambiental del KTH Sverker Sörlin, s'adverteix que "la humanitat està transgredint ràpidament una sèrie de límits planetaris, incloent-hi el diòxid de carboni atmosfèric, la pèrdua de biodiversitat i l'acidesa oceànica. Tant localment com globalment, ens enfrontem a crisis acoblades i a múltiples escales d'inestabilitat geopolítica, escassetat de recursos i col·lapse econòmic."¹³

Així, Bergthaller *et al.* assenyalen que actualment fins i tot les veus que parlen dels àmbits de l'acadèmia que s'han situat en una posició de preeminència en els esforços per intentar resoldre la crisi ecològica, els quals per tant s'emporten la majoria dels recursos i protagonisme mediàtic i

---

10 Bergthaller et al. "Mapping Common Ground," 264.

11 Serpil Oppermann i Serenella Iovino, eds., *Environmental Humanities: Voices from the Anthropocene* (Londres ; Nova York: Rowman and Littlefield International, 2017), 4.

12 Oppermann i Iovino, *Environmental Humanities: Voices from the Anthropocene*, 8.

13 Sverker Sörlin, "Why should biologists interested in the environment should take the humanities seriously?," *Bioscience*, Vol.62, No.9 (2012): 788.

discursiu, els anomenats STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics), reconeixen que el *know-how* científic és en si mateix insuficient per abordar problemes com ara la "inestabilitat climàtica, l'erosió del sòl, l'escassetat d'aigua dolça i tot un reguitzell d'afliccions cròniques a escala ecològico-social."¹⁴ En aquest sentit s'expressen també els sotasignats d'un manifest titulat "Humanities for the Environment - A Manifesto for Research and Action," que tot i que reconeixen la capacitat de la ciència de mesurar i fins a cert punt predir els processos geofísics i biofísics del planeta, afirmen que la seva capacitat analítica no arriba a investigar el principal motor del canvi planetari, a saber, el factor humà.¹⁵

Això fa que per a un nombre creixent d'investigadors, el sentit comú sobre la raó de ser de les humanitats ambientals és principalment aquest sentit d'urgència, de necessitat de ser rellevant i de passar a l'acció per fer front a la present crisi socioecològica del planeta. Significativament, els autors de l'article "Mapping Common Ground," que ja s'ha citat prèviament, titulen un dels apartats del text "Per què necessitem les humanitats ambientals i per què les necessitem ara," en el qual donen una sèrie d'arguments estratègics a favor de l'afermament del camp, entre ells, el reconeixement que, malauradament, fins ara els intents que s'han fet des de les humanitats d'estudiar i donar resposta a la crisi ambiental només han resultat en un discurs fragmentat i incapaç de tractar les complexitats del fet.¹⁶

Pensant més en l'àmbit de l'acció i la implicació directa de les humanitats en la formació de consciència ambiental dels individus i les societats, els autors del *Manifesto* declaren que, atès que les disciplines humanístiques són "repositoris de coneixement sobre la percepció, motivació, creativitat i agència humanes" a escala individual, social i institucional, aquestes són elements clau per, en primer lloc entendre per què davant el perill i l'evidència de la crisi ecològica planetària

---

14 Hannes Bergthaller et al. "Mapping Common Ground: Ecocriticism, Environmental History, and the Environmental Humanities," *Environmental Humanities* vol. 5 (2014): 264.

15 Poul Holm et al., "Humanities for the Environment—A Manifesto for Research and Action," *Humanities* 4 (2015): 979.

16 Hannes Bergthaller et al. "Mapping Common Ground," 263.

tendim, com a espècie, a no reaccionar-hi, i en segon lloc per ajudar a transformar les nostres percepcions i imaginacions, valors i creences, i finalment, accions i actituds vers l'entorn, de manera que esdevinguin els fonaments d'una nova consciència ambiental més sensible i conseqüent amb els límits ecològics del planeta.¹⁷

1.4 Més enllà de la bibliografia

Atès que, com a camp d'estudi, les humanitats ambientals tenen poca trajectòria, la literatura que s'ha publicat sota aquesta etiqueta és més aviat escassa i, en la seva major part, de molt recent publicació. Tanmateix, seria injust que en oferir una panoràmica del camp només es considerés la seva bibliografia de referència, atès que l'impacte que la recerca en humanitats ambientals han tingut a escala acadèmica i social pot observar-se també en molts altres aspectes. Per exemple, és molt destacable l'expansió, durant els darrers quinze anys, de la institucionalització, el suport infraestructural i financer i la creació de xarxes en el camp de les humanitats ambientals.¹⁸ És destacable la creació de nous programes de grau i màster en les universitats dels Estats Units, Austràlia, Anglaterra, Alemanya, Suècia i Taiwan,¹⁹ la proliferació de conferències i actes dins i fora de l'àmbit universitari, la formació de xarxes d'investigadors a escala internacional,²⁰ la creació de revistes acadèmiques,²¹ la producció de multitud de textos sota aquesta etiqueta, l'establiment de nous

---

17 Poul Holm et al., "Humanities for the Environment—A Manifesto for Research and Action," *Humanities* 4 (2015): 981.

18 Joni Adamson i Michael Davis, eds. *Humanities for the Environment: Integrating Knowledge, Forging New Constellations of Practice* (Nova York: Routledge, 2016), 7.

19 "What is the environmental humanities?," The Environmental Humanities at UCLA, accessible el 10 d'abril de 2017, http://environmental.humanities.ucla.edu/?page_id=52.

20 Xarxes com ara *Humanities for the Environment*, el *Transatlantic Environmental Research Network in Environmental Humanities*, l'*Australian Environmental Humanities Hub*, el *Nordic Network for Interdisciplinary Environmental Studies (NIES)* i l'*European Environmental Humanities Alliance*.

21 Revistes com ara *Environmental Humanities*, basada a la Universitat de New South Wales (Austràlia) o *Resilience: A Journal of the Environmental Humanities*, de l'University of Nebraska Press.

centres de recerca en universitats de prestigi en els quatre continents,²² o l'emergència de projectes de gran escala fruit de la participació de múltiples institucions i agents.

D'aquest tipus de projectes, segurament el més ambiciós ha estat l'"Humanities for the Environment," o HfE,²³ el qual va estar subvencionat per la Andrew W. Mellon Foundation i el Consortium of Humanities Centers and Institutes (CHCI), el qual té més de 180 centres i instituts d'humanitats afiliats globalment. Aquest projecte va iniciar-se el 2013 a partir d'un grup d'universitats de tres continents diferents: d'Amèrica del Nord, l'Arizona State University, la Wake Forest University i la Clark University; d'Austràlia, la University of Sydney; i d'Europa, el Trinity College Dublin. El projecte HfE consistia en l'establiment d'una sèrie "d'observatoris" que servien per cartografiar, interconnectar i treballar amb totes les noves iniciatives d'humanitats ambientals que s'estaven desenvolupant arreu del món, de manera que això permetés endegar un procés de transformació en la recerca humanística i sobre el medi ambient que posés a prova nous models de resultats de la recerca humanística, de participació pública, de formulació política i d'impacte pedagògic.²⁴ Un dels primers esdeveniments organitzat per l'HfE fou la conferència "L'encontre amb l'Antropocè: El rol de les humanitats ambientals i les ciències socials," celebrada el 2014 a Sydney, Austràlia,²⁵ la qual suposà per a les humanitats ambientals tota una fita a escala acadèmica i mediàtica.

D'entre aquests centres n'hi ha alguns que, tot i la seva joventut, ja estan ben establerts i compten d'una important reputació en el panorama global de les humanitats ambientals. Al Canadà, destaca la Faculty of Environmental Studies (FES) de la York University de Toronto²⁶, en la qual jo vaig tenir l'oportunitat d'estudiar-hi durant la meua estada d'intercanvi en aquella universitat gràcies al Programa Propi de la UAB. Aquesta facultat ha estat pionera en el desenvolupament de recerca

---

22 Elizabeth M. DeLoughrey, Jill Didur i Anthony Carrigan, eds. *Global Ecologies and the Environmental Humanities: Postcolonial Approaches* (Nova York: Routledge, 2016), 7.

23 <http://hfe-observatories.org/>

24 Poul Holm et al., "Humanities for the Environment—A Manifesto for Research and Action," *Humanities* 4 (2015): 978

25 https://sydney.edu.au/environment-institute/wp-content/uploads/2013/12/PROGRAM_03032014.pdf

26 <http://fes.yorku.ca/>

multidisciplinària, particularment en les àrees de conflicte sobre els usos de la terra, salut pública i justícia ambiental, recerca en la qual les humanitats s'han mantingut sempre a la par amb les ciències naturals i socials. Els investigadors i col·laboradors de la FES han publicat al llarg dels anys i segueixen fent-ho avui dia, treballs molt influents en la intersecció de les humanitats ambientals, els estudis postcolonials i de gènere i la teoria social.²⁷ A Amèrica del Nord mateix, però travessant la frontera cap al sud, hi ha també el Center for Culture, History and Environment (CHE) a la Universitat de Wisconsin-Madison, que ha estat un altre dels puntals importants de la recerca i la producció en humanitats ambientals en aquell continent. El CHE ofereix programes de màster i de doctorat; té cineastes, escriptors i artistes en residència, publica la revista digital *Edge Effects*,²⁸ un podcast homònim d'entrevistes i converses amb investigadors i organitza un festival de cinema ambiental bianualment, el *Tales from Planet Earth*.²⁹

En el continent europeu, destaquen sobretot el Rachel Carson Center for Environment and Society (RCC) de Munich, el qual és una col·laboració entre la Ludwig-Maximilians-Universität i el Deutsches Museum. L'RCC ofereix beques de recerca a investigadors de pràcticament totes les disciplines de les ciències humanes, socials i ambientals, coordina un programa multidisciplinari de doctorat, publica una revista digital de lliure accés,³⁰ dues sèries de llibres, dona accés a col·leccions digitals, repositoris i recursos multimèdia a través de l'Environment and Society Portal,³¹ a més d'organitzar conferències, exposicions, cicles de cinema i tot tipus d'actes sobre temàtiques d'humanitats ambientals.³²

A Suècia, una generosa donació privada permeté el 2011 la fundació de l'Environmental Humanities Laboratory al KTH (Kungliga Tekniska Högskolan-Reial Institut de Tecnologia)

---

27 David E. Nye et al., *The Emergence of the Environmental Humanities*. MISTRA - The Swedish Foundation for Strategic Environmental Research, (Stockholm: MISTRA, 2013), 10.

28 <http://edgeeffects.net/>

29 <http://che.nelson.wisc.edu/>

30 RCC Perspectives: Transformations in Environment and Society (<http://www.environmentandsociety.org/perspectives>)

31 <http://www.environmentandsociety.org>

32 David E. Nye et al., *The Emergence of the Environmental Humanities*, 10.

d'Estocolm, sota la iniciativa del professor Sverker Sörlin. Talment com el descriuen al seu web, l'objectiu principal del laboratori és "donar forma a un ambient intel·lectual post-disciplinari que combini educació, investigació i formació de postgrau de manera innovadora i que posi el coneixement de les humanitats en acció a favor del desenvolupament sostenible."³³ El laboratori té quatre línies de recerca: la d'*escriure*, en la qual s'investiguen documents textuais de diferents tipus, la de *veure*, en la qual s'analitzen cultures visuals, la de *sentir*, en la qual es mira cap a altres formes d'experiència en la naturalesa que no cobreixin les formes textuais o visuals, i la de *formar*, en la qual es tracten formes de creació d'espais arquitectònics, paisatgístics i urbans. En el laboratori s'hi ofereix educació tant de grau com de màster i doctorat, de manera que estudiants de diferents nivells educatius però que comparteixen uns mateixos interessos treballen junts en un context post-disciplinari en què s'emfatitza la transformació de les humanitats d'una manera militant, creativa i col·lectiva.

Com bé remarquen Bergthaller et al., totes aquestes d'iniciatives són centrals en la transformació, des de les humanitats, de les maneres en què els investigadors realitzen la seva recerca, com es relacionen amb les ciències socials i naturals, i també "com conceben els seus rols en una època d'acceleració del canvi ambiental global."³⁴ En aquest sentit, convé recalcar que les aportacions innovadores i trencadores que es puguin fer des d'un camp de coneixement donat poden venir tant des de la seva producció teòrica com des de la pràctica mateixa de generar i disseminar aquest coneixement. El taller d'escriptura indiscriminada en les humanitats ambientals en què vaig participar és un clar exemple de com es pot transgredir el dogma acadèmic a través de la subversió de la pròpia praxi que el sustenta, en aquest cas, l'acte d'escriure.

---

33 <https://www.kth.se/en/abe/inst/philhist/historia/forskning/kth-environmental-hu/kth-environmental-humanities-laboratory-1.719732>

34 Hannes Bergthaller et al. "Mapping Common Ground: Ecocriticism, Environmental History, and the Environmental Humanities," *Environmental Humanities* vol. 5 (2014): 264.

1.5 El taller

A finals de gener del 2017, joves investigadors del Laboratori d'Humanitats Ambientals, de la Divisió d'Història de la Ciència al KTH Real Institut de Tecnologia de Suècia, juntament amb membres del TEMA-Departament d'Estudis Temàtics a la Universitat de Linköping, van organitzar un taller de dos dies en un poble de l'illa de Värmdö, a l'arxipèlag d'Estocolm. Allí van acudir-hi uns 25 participants d'arreu d'Europa, la majoria dels quals doctorands i postdocs però també hi havia activistes, artistes i altres persones que no acabaven d'encaixar en cap d'aquestes categories, com jo mateix.

El taller, titulat "Escrivint amb disciplina indisciplinada: Un taller d'escriptura en Humanitats Ambientals"³⁵ tenia com a objectiu principal indisciplinar i desinstitucionalitzar maneres i mitjans de recerca i escriptura. Això es pretenia aconseguir mitjançant l'experimentació amb altres formes d'escriure i compartint eines i tècniques d'escriptura individuals i col·lectives. Tal com s'indicava a la crida de sol·licituds, el taller es proposava «donar suport a investigadors en la seva etapa inicial de la carrera a escriure d'una manera diferent i més sensible en resposta a les noves formes d'implicació i expressió exigides per les sovint destructives, a vegades regeneradores, complexitats dels entrellaçaments humans-no-humans en l'antropo/capitalocè.»³⁶

Atès que l'escriptura (i la lectura, en la mesura que es pot considerar una faceta de l'escriptura) és l'activitat principal del treball acadèmic en l'àmbit humanístic, organitzar un taller l'objectiu principal del qual és subvertir i transformar les maneres hegemòniques d'escriure, exemplifica molt bé la voluntat trencadora i indisciplinada del Laboratori d'Humanitats Ambientals del KTH i de la gent al seu entorn. En la sol·licitud que vaig fer per tal de ser acceptat a participar en el taller, així com perquè se'm cobrissin els costos de viatge i estada, jo ja vaig remarcar que trobava molt necessari i útil la idea de poder treballar conjuntament amb altres en l'intent de superació de la concepció hegemònica de l'escriptura com una mera activitat mecanicista que,

---

35 <http://enhanceitn.eu/undisciplined/>

36 "Call for applications" [annex]

gairebé sempre realitzada en solitari, es limita a plasmar en text els continguts mentals preconfigurats en la nostra ment.

Anys d'escriure o d'intentar escriure d'acord amb idees preconcebudes d'aquest tipus sobre com s'ha d'entendre i realitzar aquesta activitat i, per tant, com jo com a estudiant m'hi he d'avesar si és que vull obtenir bons resultats, m'ha comportat força moments de debilitant frustració i desesperança que sovint resultaven en un profund sentiment d'alienació vers l'escriptura. Agreujant aquesta circumstància hi ha el fet que al llarg de la meva educació superior mai he tingut l'oportunitat de qüestionar i treballar sobre les maneres en què escric juntament amb altres companys, en un pla d'igualtat, d'intercanvi de coneixements i observacions i d'experimentació col·lectiva. És per tots aquests motius que la manera en què el taller del KTH estava plantejat em va atraure tant i em va resultar tan inspirador.

El taller va consistir en 8 sessions i més de 14 activitats que es van realitzar al llarg de tres dies molt intensos en què la creativitat, la col·laboració i el treball en grup van tenir una importància central. Per tal de participar-hi, s'havia d'enviar als organitzadors, entre altres documents, una proposta d'activitat a dirigir i un esborrany d'algun text en què s'estigués treballant en aquell moment. El text en qüestió es compartia entre un grup de treball de 4-5 persones, en el qual tothom havia llegit prèviament els textos dels altres, i es discutia en comú, assenyalant-ne les mancances i les virtuts, des d'una postura respectuosa i amb voluntat constructiva.

La discussió i el treball en grup dels textos va ocupar la primera part del taller. La segona part va consistir en un conjunt d'activitats que els mateixos participants dirigien i que, un cop acabat el taller, una de les participants i coorganitzadores, Olga Cielemecka, va classificar de la següent manera:³⁷

- *Tècniques d'escriptura creativa.* Es va compartir la tècnica de "Bucles i fluxos," coneixements sobre com fer revistes col·lectives i com fer servir la tecnologia HTML5.

---

³⁷ <https://www.tema.liu.se/tema-g/Posthuman/arkiv-av-kalendarium/writing-with-undisciplined-discipline?!=en>

- *Escriptura col·laborativa i autoria.* Es van realitzar exercicis que encoratjaven posar en dubte la idea de l'autoria individual en l'acadèmia.
- *La materialitat de l'escriptura.* Des del creatiu "taller de paper," passant per l'escriptura amb roques, fins a l'escriptura amb bolets, es va explorar la materialitat d'escriure juntament amb objectes i materials.
- *Escriptura corpòria i cura d'un mateix.* Es va fer passeig d'escriptura multisensorial, en què escriure va esdevenir escoltar, trepitjar, respirar i olorar. També es va realitzar una activitat que ajuda a tractar amb emocions negatives que sovint acompanyen el procés d'escriptura, sigui angoixa, bloqueig o avorriment.
- *Escriure humanitats ambientals.* Es va facilitar un exercici de traducció de la interdisciplinarietat des del discurs de les ciències naturals a les posthumanitats ambientals, i viceversa, encoratjant la recerca de vies de comunicació entre ciència i les humanitats així com maneres d'establir ponts entre disciplines.

Part 2: Les qüestions incòmodes

En aquesta segona part, em proposo d'analitzar el camp de les humanitats ambientals des de la perspectiva del conflicte i la controvèrsia intel·lectual. L'elecció d'aquesta perspectiva rau en el convenciment que és a través de la falta de consens sobre qüestions controvertides que es pot explorar millor una disciplina o camp de coneixement concrets, en la línia que ho expressa l'historiador de la ciència Simon Schaffer, quan afirma que l'àmbit de la discòrdia caldria observar-lo com a "un lloc fèrtil per a la investigació, i no pas com a una vergonya moral." Segons aquest

historiador, els grups socials, en aquest cas els investigadors i acadèmics que treballen en el camp de les humanitats ambientals, rarament exhibeixen els dogmes tàcits i assumits del seu món, uns pressupòsits que sí que es fan més evidents quan aquests entren en conflicte.³⁸ És per aquesta raó, doncs, que jo em proposo d'adoptar l'epistemologia de la controvèrsia de què parla Schaffer, en cap cas per una voluntat d'atac i crítica gratuïta sinó per una voluntat d'il·lustrar millor, d'oferir una visió més complexa, i per tant, completa de les humanitats ambientals.

Seguint en aquest mateix ànim de voler presentar una visió coral, de perspectives múltiples i contradictòries, de les humanitats ambientals, s'han inserit una sèrie de caixes al llarg del text que contenen les opinions personals o institucionals d'alguns dels agents directament implicats en el desenvolupament del camp. El contingut d'algunes d'aquestes caixes prové de les respostes a un qüestionari que vaig realitzar per tal de conèixer les opinions d'investigadors joves en l'àmbit, que en els casos de les respostes que s'han utilitzat s'ha inclòs el qüestionari sencer a l'annex del treball.

2.1 L'etiqueta d'"humanitats ambientals"

La cosa fa el nom o el nom fa la cosa?

Gairebé tota la bibliografia consultada conté un apartat introductori en què es realitza l'exercici de definir què són les humanitats ambientals. Aquest segurament s'explica per la novetat del camp i, per tant, com una resposta al desconeixement generalitzat que existeix al seu respecte, tant pel públic general com pels mateixos actors implicats. Però també s'hauria de veure com la plasmació de la voluntat, des de les humanitats ambientals, de constituir-se en base en un consens acadèmic i uns fonaments epistemològics que potser, a hores d'ara, encara no existeixen. Rich Hutchings, per exemple, dedica el seu article "Understanding of and Vision for the Environmental

---

³⁸ Simon Schaffer, *Trabajos de cristal. Ensayos de historia de la ciencia*, (Madrid: Marcial Pons, 2011), 20.

Humanities" precisament a aquesta qüestió. Segons aquest autor, les humanitats ambientals són un moviment que ha nascut per desafiar "l'*status quo* de la modernitat tardana," i que, com tot moviment, es basa en un programa, el qual Hutchings proposa que es basi en tres punts: *pensar a través del medi ambient, pertorbar les narratives dominants a través de la crítica i altres formes de resistència i construir ponts entre narratives disperses.*³⁹

Com definiries què són les humanitats ambientals?

Jo m'he trobat amb el que interpreto com a quatre definicions diferents en la literatura d'humanitats ambientals (aquells escrits que fan servir el terme «humanitats ambientals»). Estic d'acord amb les definicions de les humanitats ambientals són o bé un recanvi per la recerca humanística tradicional en la seva totalitat o bé la seva pròpia disciplina que s'està formant.

Penso que la majoria dels investigadors joves (i els acadèmics de rang mitjà que volen distingir-se) prefereixen aquestes definicions mentre que aquells investigadors que estan més establerts i que han fet les seves carreres en altres disciplines com ara història ambiental, ecocríticisme i filosofia ambiental, prefereixen veure les humanitats ambientals com a terme paraigües per als seus camps respectius.

(Jesse, KTH)

Tanmateix, Deborah Bird Rose et al. assenyalen que, actualment hi ha dues concepcions de les humanitats ambientals que cohabitin sota la mateixa etiqueta. A un nivell, es poden entendre com un concepte-paraigües, que agrupi molts de subcamps dedicats a qüestions ambientals que han emergit al llarg de les darreres dècades i que faciliti el diàleg entre aquests.⁴⁰ En aquesta línia també opinen Foret et al. quan descriuen les humanitats ambientals com un "fòrum en comú" en què "antropòlegs, geògrafs humans, historiadors, científics polítics i culturals, filòsofs, escriptors, artistes i educadors" puguin "discutir preocupacions ambientals." A més, a parer d'aquests autors, el

---

39 Hutchings, Rich. "Understanding of and Vision for the Environmental Humanities." *Environmental Humanities*, Vol. 4 (2014): 214.

40 Deborah Bird Rose et al., "Thinking through the Environment, Unsettling the Humanities," *Environmental Humanities* 1.1 (2012): 5.

mencionat fòrum està impulsant un diàleg més ric amb "biòlegs, enginyers, científics socials, ambientals, mèdics i líders empresarials."⁴¹

A un altre nivell, potser més ambiciós, Rose assenyala que les humanitats ambientals també poden entendre's com un desafiament a aquests mateixos camps de recerca, funcionant "com una provocació a un seguit d'intervencions interdisciplinàries dirigides cap als problemes més urgents del nostre temps."⁴² Aquesta concepció també és força comuna en les definicions que es troben sobre el terme. Per posar un exemple, a la pàgina de presentació de l'Environmental Humanities Laboratory del KTH, s'indica que:

*Les humanitats ambientals són actualment un dels camps més dinàmics en les ciències humanes. El seu dinamisme i la seva energia provenen de la creixent demanda de coneixement humà i social per fer front a reptes globals. Les humanitats ambientals es caracteritzen per una naturalesa híbrida, combinant capacitats, mètodes i teories de diverses disciplines humanístiques -històriques, estètiques, visuals, antropològiques, etc.- amb problemes i qüestions de gran rellevància per a la societat i fent ús de la ciència i la tecnologia.*⁴³

Així doncs, pot observar-se una certa tensió entre dues grans concepcions sobre les humanitats ambientals, encara que també cal remarcar que ambdues no són mútuament exclusives. Una tendència veu en les humanitats ambientals el germen d'un camp d'estudi, moviment intel·lectual, i en certa mesura també, moviment social i activista, que tot just ara està començant a desenvolupar-se i, per tant, entén que ara es troba en un moment clau per definir les seves bases ideològiques i epistemològiques, perquè aquestes, al seu torn, condicionaran, un cop el camp estigui establert, a la seva praxi en l'acadèmica i en la societat en general. L'altra tendència, en canvi, entén les humanitats ambientals més com un "banner," una etiqueta que ve a donar nom un espai de confluència d'interès intel·lectual i línies de recerca acadèmica sobre qüestions ambientals. Aquesta

---

41 Philippe Foret et al., "Developing the Environmental Humanities: A Swiss Perspective," *GAIA* Vol. 23, No. 1 (2014): 67.

42 Deborah Bird Rose et al., "Thinking through the Environment, Unsettling the Humanities," *Environmental Humanities* 1.1 (2012): 5.

43 "KTH Environmental Humanities Laboratory," KTH-EHL, Division of History of Science, Technology and Environment. accessible el 4 de maig de 2017. <https://www.kth.se/en/2.1231/historia/2.45962>

etiqueta, més que no pas definir un projecte o una direcció determinada de treball teòric des del coneixement humanístic i de praxi activista vers la crisi ambiental, ve a posar nom un terreny comú en el qual, en paraules de Cecilia Alsberg et al, més que per intercanviar informació, serveixi com un lloc de trobada interdisciplinària i com a laboratori per conformar nous acostaments, mètodes, teories i desitjos en relació a qüestions ambientals significatives.⁴⁴

L'etiqueta, el màrketing i els conceptes viatjants

Hi ha conceptes com "resiliència" "sostenibilitat," o "orgànic" que encara que tinguin orígens ben allunyats de les humanitats han acabat formant part del seu vocabulari comú i, per extensió, del llenguatge del públic general educat. Es podria argumentar que el concepte "ambiental," una traducció de l'anglosaxó "environmental," és també un d'aquests casos que Mieke Bal anomena "conceptes viatgers," és a dir, conceptes que acaben tenint uns usos, uns significats i uns contextos ben diferents d'aquells en què es va originar inicialment. Si bé Bal aplica aquesta categoria sobretot a l'anàlisi dels discursos dels estudis culturals, les seves reflexions al respecte poden ser il·lustratives també pel cas del concepte ambiental, i conseqüentment, del d'humanitats ambientals. Així, Bal assenyala que

[...] els conceptes no estan fixes, sinó que viatgen -entre disciplines, entre estudiosos i estudioses individuals, entre períodes històrics i entre comunitats acadèmiques geogràficament disperses. Entre les disciplines, el significat, abast i valor operatiu dels conceptes difereix. Aquests processos de diferenciació, han de ser avaluats abans, durant i després de cada 'viatge'.⁴⁵

---

44 Cecilia Åsberg et al., "Four Problems, Four Directions For Environmental Humanities: Toward A Critical Posthumanities For the Anthropocene," *Ethics and the Environment* Vol. 20, No.2 (2015), 86.

45 Mieke Bal, *Travelling concepts in the Humanities* (Toronto: University of Toronto Press, 2002), 4.

L'extensió d'aquest treball no permetria ara d'explorar amb gaire profunditat ni rigor el particular viatge que el concepte 'ambiental' ha realitzat des de les ciències naturals, segurament en els camps de la biologia o l'ecologia, fins a arribar a les humanitats i a les ciències socials i a formar el compost "humanitats ambientals." Ara bé, aquest seria un exercici interessant, i fins i tot prou necessari, de fer per tal que estudiar tant de les circumstàncies d'origen com el recorregut del concepte podria descobrir-nos alguns insospitats companys de viatge que, quant a contingut, s'han anat adquirint durant el trajecte. Per altra banda, Bal també remarca la particular vaguetat dels conceptes l'abast dels quals és tan gran que tendeixen a ser utilitzats com si el seu significat "fos tan clar i tan comú com el de qualsevol altra paraula d'un llenguatge donat. Depenent del camp en què l'analista s'hagi educat i del gènere cultural al qual pertanyi l'objecte, cada anàlisi tendeix a donar per suposat un cert ús dels conceptes."⁴⁶

"Ambiental," és un concepte, doncs, que en certa mesura incorpora aquesta doble qualitat de viatjant i d'ambigu. En la seva vessant viatjant, el concepte incorpora una sèrie d'usos i significats provinents no només de les ciències ambientals sinó també de la popularització del discurs ecologista i conservacionista, la seva subsumpció a la lògica mercantil⁴⁷ a així com de la mediatització de les preocupacions ambientals i la seva progressiva centralitat en el discurs polític a escala global.⁴⁸ Seria oportú, per tant, considerar si, en el cas de l'etiqueta d'"humanitats ambientals," l'ús del concepte respongui més a lògiques de promoció i màrqueting que no pas a merament descriptives.

En l'actual procés de transformació de la universitat segons la lògica neoliberal, el coneixement adopta una qualitat mercantil, deixa de ser valor d'ús per esdevenir valor de canvi en el lliure mercat de graus, màsters, finançament i índexs d'impacte. Com en tot mercat, la publicitat ajuda a fer que hi hagi uns productes que es venguin més que uns altres. Un bon nom, una bona

---

46 Mieke Bal, *Travelling concepts in the Humanities* (Toronto: University of Toronto Press, 2002), 6.

47 Altres conceptes relacionats serien "consum responsable," "desenvolupament sostenible" o "green economy."

48 L'exemple més clar seria el de les Conferències de les Parts, les COP, organitzades a través de la Convenció Marc de les Nacions Unides sobre Canvi Climàtic.

etiqueta que faci el producte més atractiu de cara el consumidor és, en aquest context, molt profitós. Com ja s'ha anat veient, el terme d'humanitats ambientals té una importància cabdal en relació a allò que pretén definir: un espai de confluència, imbricació i col·laboració subversiva de disciplines i ortodòxies acadèmiques.

El terme expressa també una voluntat propositiva, és a dir, potser no tant allò que es sinó allò que es voldria que esdevingués. Però també s'hauria de tenir en compte, per una banda, quins altres significats i connotacions pot haver incorporat el concepte d'"ambiental" al llarg del seu viatge entre disciplines i camps de coneixement, i per l'altra, quins efectes pot tenir en la pròpia constitució del camp d'estudi i recerca, així com el seu posterior desenvolupament intel·lectual i acadèmic, l'ús d'una etiqueta tan llamenera en el mercat de l'educació superior, com és la "d'humanitats ambientals."

Disciplinar o no disciplinar

La qüestió de les disciplines té una gran rellevància en l'àmbit acadèmic i en les discussions entorn de les humanitats ambientals això es fa prou evident. En gairebé totes les definicions que es fan d'aquest camp de recerca un dels primers qualificatius que s'esmenten és el de la interdisciplinarietat, com una espècie de mantra, aparentment ja no tant per voluntat descriptiva sinó per judici de valor. La interdisciplinarietat és, en el fons, una d'aquestes etiquetes de moda. Tot el que és interdisciplinari és bo, sense considerar si és adequat o desitjable o no per a l'objectiu en concret, i sense considerar tampoc els perills o desavantatges que aquesta pot comportar.

Bergthaller et al., per exemple, adverteixen que les humanitats ambientals haurien d'estar a l'aguait i no caure en la trampa en què han caigut tantes altres iniciatives acadèmiques amb aspiracions interdisciplinàries: en l'intent d'evitar ser marginalitzades com a especialitats excèntriques o subcamps dins les seves mateixes disciplines i dins la universitat en general,

aquestes iniciatives en un inici trencadores de categories han marginalitzat, al seu torn, els tipus de recerca que no és conforme amb els protocols establerts, traint d'aquesta manera els impulsos heterodoxos i convertint-se així en una nova ortodòxia, institucionalitzada i conformista perdent del tot el seu caràcter polèmic i llibertari.⁴⁹

Creus que les humanitats ambientals estan esdevenint o haurien d'esdevenir un camp d'estudi consolidat? Quins serien els beneficis o les desavantatges d'això?

Crec que passarà. Les revistes, els postdocs, el finançament i la formació s'estan institucionalitzant. Llibres, articles i dissertacions s'estan escrivint «en» humanitats ambientals. La qüestió és fins on anirà tot això i fins a quin punt creixerà? El desavantatge clar és que estableix fronteres primordialment per excloure els altres. Per tant, pot acabar com qualsevol altre camp de recerca. A mesura que esdevé més un component estructural de l'acadèmia, ofereix més beneficis tipus definir una comunitat, un ventall de qüestions de recerca, etc.

Jesse, KTH

A "*Mapping common ground*" els autors remarquen que interdisciplinarietat té els seus riscos i les seves compensacions. Per una banda, el treball disciplinari comporta, entre altres coses, el desenvolupament de vocabularis especialitzats que permeten als investigadors una major generalització, precisió i sofisticació, qualitats fonamentals del treball acadèmic de qualitat.⁵⁰ A un nivell més pràctic, també, els criteris d'avaluació tendeixen a castigar la interdisciplinarietat i els enfocaments o les línies de treball que no quadren en cap disciplina o etiqueta acadèmica concretes i establertes.

Al *Humanities for the Environment Manifesto* es fa una crida clara a la interdisciplinarietat per tal de confrontar la crisi ambiental, però també s'hi reconeix que la majoria dels investigadors no estan prou organitzats per tractar a l'escala i la complexitat de les problemàtiques de canvi global. Al manifest, es menciona també que la col·laboració entre les divisions de les facultats és estructuralment i culturalment difícil i que passa rarament. A més, s'assenyala que els proponents de

⁴⁹ Hannes Bergthaller et al. "Mapping Common Ground: Ecocriticism, Environmental History, and the Environmental Humanities," *Environmental Humanities* vol. 5 (2014): 263.

⁵⁰ Bergthaller et al. "Mapping Common Ground," 273.

la recerca interdisciplinària en els àmbits científics i tecnològics tendeixen a "relegar les ciències humanes i socials a un estatus auxiliar, consultiu i, en definitiva, no-essencial."⁵¹

2.2 L'Antropocè

La nostra noció de naturalesa ja està obsoleta. La humanitat forma la naturalesa Aquesta és la premissa central de la tesi de l'Antropocè, anunciant un canvi de paradigma en les ciències naturals així com proporcionant nous models per la cultura, la política i la vida quotidiana.

(«The Anthropocene Project», Haus Der Kulturen Der Welt)

El "hot concept"

Actualment, l'Antropocè una expressió que està molt en voga però que al tombant de segle, quan fou formulat per dos geocientífics, Paul Crutzen, un químic atmosfèric guanyador del Premi Nobel i Eugene Stoermer, un biòleg marí col·laborador seu.⁵² En un breu assaig publicat l'any 2000 Crutzen i Stoermer proposaven que la Terra havia entrat en una nova època geològica, l'"Era dels Humans," en què l'espècie humana ha esdevingut com la naturalesa mateixa, una força geomòrfica tan poderosa que està modificant tots els sistemes biogeoquímics del planeta.⁵³

Encara que el terme no té l'aprovació total dels geòlegs o la comunitat científica en general, els membres del Grup de Treball sobre l'Antropocè de la Comissió Estratigràfica de la Societat Geològica han destacat que aquest ha esdevingut "un meta-concepte útil per descriure les forces

51 Poul Holm et al., "Humanities for the Environment—A Manifesto for Research and Action," *Humanities* 4 (2015): 985.

52 Castree, Noel. "The Anthropocene and the Environmental Humanities: Extending the Conversation." *Environmental Humanities*, vol. 5 (2014): 234.

53 Paul J. Crutzen i Eugene F. Stoermer, "The Anthropocene," *IGBP [International Geosphere-Biosphere Programme] Newsletter* 41 (2000): 17.

biogeofísiques catalitzades per les activitats humanes."⁵⁴ Un cop acceptada la seva validesa científica, el terme es podrà utilitzar per marcar la fi de l'Holocè, l'època geològica que comença al final de l'última era glacial, ara fa uns 11.500 anys aproximadament, i en la qual ens trobem encara ara, i l'inici de la nova "Era de l'Home."

Dipesh Chakrabarty diu, en la segona de les seves quatre tesis sobre el clima de la història, que "la idea de l'antropocè, la nova època geològica en què els humans existeixen com a força geològica, qualifica severament les històries humanistes sobre la modernitat/globalització."⁵⁵ Amb això, l'historiador ambiental afirma que s'ha desmuntat un dels supòsits fonamentals del pensament occidental, que sostenia, citant a Oreskes, que les cronologies humanes eren insignificants comparades amb la vastitud del temps geològic així com que les activitats humanes també eren insignificants comparades amb la força dels processos geològics.⁵⁶ Els humans, segueix Chakrabarty, només han començat a adquirir aquesta agència geològica molt recentment, amb l'inici de la revolució industrial a mitjans-finals del segle XVIII però que es tracta d'un procés que s'ha accelerat exponencialment durant la segona meitat del segle XX.⁵⁷

Aquesta és, doncs, la tesi fonamental de l'antropocè. La qüestió incòmoda en aquest cas rau en el fet que, de constatació aparentment objectiva i "científica" de l'agència humana en els processos biogeoquímics del planeta, se'n poden fer lectures diverses i treure'n conclusions molt diferents sobre com s'hi ha de reaccionar. El discurs present en els mitjans de comunicació i que s'ha acabat estenent entre el públic general fora de l'acadèmia és el que planteja l'antropocè com l'època de la inèrcia, en la qual el sentit comú és que la humanitat es troba immersa en un procés imparabile de destrucció del planeta al qual cal aplicar solucions pràctiques i efectives. Aquest discurs, en el fons optimista, es basa en una visió "prometeica" de la humanitat, és a dir, que expressa una

---

54 Joni Adamson i Michael Davis, eds. *Humanities for the Environment: Integrating Knowledge, Forging New Constellations of Practice* (Nova York, NY: Routledge, 2016), 8.

55 Dipesh Chakrabarty, "The Climate of History: Four Theses" *Critical Inquiry* Vol. 35, No. 2 (Hivern 2009): 207.

56 Chakrabarty, "The Climate of History: Four Theses," 206.

57 Chakrabarty, 207.

confiança plena en la intel·ligència i creativitat de l'ésser humà, que a través de la ciència i la tecnologia és capaç de superar qualsevol repte, inclòs el de la crisi ecològica planetària i l'escalfament global.⁵⁸

Així doncs, des de les humanitats ambientals es pot o bé acceptar acríticament aquest paradigma de l'antropocè i, essencialment, fer de corretja de transmissió de les idees solucionistes i tecno-utòpiques que pretenen superar la crisi ecològica a partir de la innovació tecnològica i la modernització del sistema capitalista, amb el desenvolupament de la "green economy" per exemple, o bé es pot oferir un contra-discurs, unes narratives alternatives, que descobreixin tot allò que el concepte hegemònic de l'antropocè amaga: les lluites de poder, la injustícia ecològica, la depredació sistèmica del model productiu capitalista, la geopolítica colonial, etc.

Do you think the Anthropocene is or should be a contested concept?

It must be problematize in the sense that we should never forget the inequality created by capitalism and the different ways in which the anthropocene impacts social groups, the role of race and nationality, the spatial inequalities, etc...

(Daniele, KTH

Armiero i De Angelis proposen un d'aquests possibles contra-discursos a l'article "Anthropocene: Victims, Narrators, and Revolutionaris," en el qual afirmen que l'antropocè ha esdevingut la nova gran narrativa, en la què ja no es parla d'ideologies sinó de mers fets científics. La lluita de classes, el deute ecològic, l'imperialisme i totes les diferències i divisions existents dins l'espècie humana queden subsumides per l'espectacular narrativa del xoc universal de la humanitat versus el planeta Terra. A més, es tracta d'una narrativa que s'explica en temps futur, refereix a un futur imminent i perillós, però que, de la mateixa manera que en les visions mil·lenaristes de catàstrofes que han de

---

58 Paradigmàtic d'aquest discurs és el portal web educacional *Welcome to the Anthropocene*, creat el 2012 per la Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization (CSIRO), Globaïa, International Geosphere-Biosphere Programme (IGBP), International Human Dimensions Programme on Global Environmental Change (IHDB), Stockholm Resilience Centre and Stockholm Environment Institute.

succeir immediatament, empeteix, relativitza o ni deixa veure les injustícies que ja estem vivint en el moment present.

El "capitalocè" o el "wastocene"⁵⁹ són algunes de les grans narratives alternatives que Armiero i De Angelis proposen per intentar contrarestar la formulació de la tesi de l'antropocè com a darrera declinació de les teories de la modernitat econòmica, en què la crisi ecològica global pot superar-se sense haver de superar, en canvi, el sistema econòmic que l'ha causat en primera instància.⁶⁰ Aquests, són intents de contra-hegemonia conceptual molt interessants pel caràcter exemplificant d'una manera crítica en què les humanitats ambientals podria relacionar-se amb l'antropocè. Un altre concepte viatjant que també, l'antropocè, no nasqué de la reflexió humanística sinó d'una constatació empírica, científica i en teoria objectiva, però que està esdevenint l'element central de la constitució dels valors, les creences i les narratives, que definiran les actituds, comportaments i relacions dels humans amb l'entorn en aquest futur immediat.

2.3 El paper de les humanitats ambientals

[...] Bastint ponts entre les divisions tradicionals entre les ciències i les humanitats, les humanitats ambientals complementen les ciències ambientals i les polítiques públiques centrant-se en les dimensions culturals, històriques i ètiques de les qüestions ambientals.

Enhance ITN, Environmental Humanities Innovative Training

---

59 De l'anglès *waste*, 'deixalla'

60 Armiero, Marco i Massimo De Angelis. "Anthropocene: Victims, Narrators, and Revolutionaries." *South Atlantic Quarterly* Vol. 116, No.2 (2017): 345-362.

Les dues cultures

Tant des de les ciències humanes com des de les naturals sovint s'ha entès que el paper principal de les humanitats a l'hora de tractar qüestions que tradicionalment eren feu de les "ciències dures," era el de fer de divulgador del coneixement científic real, és a dir, de fer d'intermediari entre el treball seriós i complex que fan els científics i el públic general, al qual se li ha de comunicar d'una manera comprensible. Ara bé, tal com assenyalen Rose i altres, aquesta percepció, que de fet nega la condició científica a tota la recerca humanista que es faci sobre el medi ambient, té un rebuig explícit per part de la comunitat acadèmica que conforma les humanitats ambientals.⁶¹

Val a dir que tot i la bona disposició al diàleg o al debat que pugui tenir l'investigador humanístic vers els seus companys científics a l'hora de tractar qüestions ambientals, la cultura imperant de clara separació entre les dues branques de coneixement impedeix que es creïn les condicions propícies per a la col·laboració interdisciplinària. En aquest sentit s'expressa Noel Castree quan, tot citant un article del científic climàtic Mike Hulme a la revista *Nature*, afirma que avui dia els geocientífics estan produint conceptes i evidència que virtualment reclamen una resposta social a escala mundial però que tot i així, la majoria d'aquests científics semblen sords davant les veus de "l'altre costat" de la universitat, és a dir, davant de les veus provinents de les humanitats.⁶²

Aquestes reticències vers la validesa científica del coneixement humanístic es fa patent en crítiques tan comunes com la que acusa els humanistes de complicar més les solucions que no pas simplificar-les. Els autors del *Humanities for the Environment Manifesto* responen a aquesta crítica reconeixent-hi cert element de veritat, però també remarcant que, de fet, "el món és sens dubte un lloc complicat. Si les respostes vagues no ajuden a ningú, tampoc ho fan els enfocaments

---

61 Bird Rose, Deborah; Thom van Dooren, Matthew Chrulew, Stuart Cooke, Matthew Kearnes, Emily O'Gorman. "Thinking through the Environment, Unsettling the Humanities." *Environmental Humanities* 1.1 (2012): 2.

62 Castree, Noel. "The Anthropocene and the Environmental Humanities: Extending the Conversation." *Environmental Humanities*, vol. 5 (2014): 234.

simplistes."⁶³ No es tracta doncs de trobar l'evidència, de demostrar els fets, sinó també d'interpretar-los. Tal com diu Helga Nowotny, "sovint és difícil discernir quin tipus d'evidència compta per a una situació donada, l'evidència de qui s'ha de fer servir, i per a quin propòsit," de manera que, si es vol passar del coneixement rellevant al coneixement socialment robust, llavors s'han de fer servir múltiples i, fins i tot, contradictòries perspectives.⁶⁴

Quins creus que són els aspectes més atractius de les HA?

La possibilitat de mostrar un cop més que superar la distinció entre "ciències" i "lletres" és molt enriquidor, i atreure a gent, estudiants (i finançament) que normalment no s'aproprien a aquests temes (ecologia política, història ambiental...), i per tant, que contribueixin a normalitzar-los i estendre'ls.

(Joel)

Ara bé, fins a quin punt és factible o no de construir ponts entre les "dues cultures," la científica i la humanística, que C. P. Snow va identificar en la seva famosa conferència a mitjans del segle passat és quelcom que encara ara no és prou evident. Si es té en compte el fet que, com bé remarquen Bergthaller et al., dins de les humanitats ambientals mateixes la invocació a les virtuts de la recerca i el treball interdisciplinari té més aviat un cert caràcter ritual, i que poques vegades aquesta acaba s'acaba materialitzant en resultats concrets, els obstacles perquè aquesta interdisciplinarietat es doni entre les dues cultures poden semblar encara més insalvables.

Aquests mateixos autors, assenyalen la divergència principal entre els dos camps, que és de caràcter epistemològic. Si bé les ciències procedeixen a partir de reduir un problema a una sèrie de qüestions tractables mitjançant un mètode generalment preestablert i de paràmetres prèviament coneguts, les humanitats, en canvi, tenen una metodologia més hermenèutica i menys directa, que comporta "anar i venir entre el tot i les seves parts, entre el passat, el present i el futur, i en el cas de

---

63 Poul Holm et al., "Humanities for the Environment—A Manifesto for Research and Action," *Humanities* 4 (2015): 985.

64 Poul Holm et al., "Humanities for the Environment—A Manifesto," 985.

les humanitats ambientals, entre el medi ambient i la cultura. [...] Aquest èmfasi en la reflexió i la interpretació significa que les humanitats són, per la seva pròpia naturalesa, lentes de progressar -i potser fins i tot incompatibles amb la mateixa idea de 'progrés.' "⁶⁵

Descobrint la sopa d'all?

Una gran part dels textos consultats s'introdueixen al lector amb un argumentari sobre la necessitat de constituir un nou camp de recerca com les humanitats ambientals que promogui un canvi de paradigma sobre la concepció de les relacions entre els éssers humans amb l'entorn, treballant sobre les qüestions ètiques, identitàries i de valors que són implícites en aquestes relacions però que han quedat subsumides en l'epistemologia positivista de les ciències naturals.

Aquesta sensació de necessitat parteix de la constatació de què, com a espècie, ens trobem en una situació crítica en relació a l'única font material en què basem la nostra supervivència, el planeta en el seu conjunt, els processos geològics, físics i biològics del qual hem modificat en un grau tal que és força probable que en un futur pròxim no podem beneficiar-nos-en més. Si bé, el sentit comú d'estar vivint una greu crisi ecològica és quelcom recent en la història, la preocupació intel·lectual i l'interès per estudiar les relacions de l'ésser humà amb l'entorn tenen una tradició molt més llarga. Sense anar més lluny, hi ha una disciplina acadèmica ben consolidada, la geografia humana, que des de principis del segle passat es dedica exclusivament a estudiar la dialèctica ésser humà-entorn.

Així doncs, existien i existeixen encara altres tradicions intel·lectuals i disciplines acadèmiques que, tot i ser anteriors a l'aparició de les humanitats ambientals, es dediquen tanmateix a pràcticament les mateixes qüestions que aquest nou camp d'estudi. Simptomàtic d'aquest fet és que des d'aquestes altres disciplines s'han fet propostes de canvi de paradigma i de replantejament de la seva recerca en relació a la crisi ecològica global que és, en el fons, el catalitzador de les

---

⁶⁵ Hannes Bergthaller et al. "Mapping Common Ground: Ecocriticism, Environmental History, and the Environmental Humanities," *Environmental Humanities* vol. 5 (2014): 265.

humanitats ambientals. Un bon exemple d'això és l'article de Karen O'Brien "Responding to environmental change: A new age for human geography?" en què la geògrafa humana fa afirmacions pràcticament idèntiques a les que es poden trobar en els articles de les revistes acadèmiques d'humanitats ambientals:

*és necessària una comprensió més profunda del rol dels éssers humans i les seves relacions socials, culturals, polítiques i econòmiques és per tal de promoure les transformacions a gran escala de les actituds, comportaments i sistemes necessaris per respondre allò que els científics consideren que és una transgressió dels límits de les condicions planetàries en un Sistema de la Terra complex i interconnectat. Aquesta comprensió requereix, tanmateix, un gir en el discurs predominant sobre les qüestions ambientals: un gir que inclogui canvis en les maneres en què es fa la recerca sobre canvi global, incloent-hi les qüestions que es formulen i les respostes que es prioritzen.*⁶⁶

Davant d'aquests precedents i exemples actuals de tradicions intel·lectuals, disciplines acadèmiques i investigadors de tota mena que, tot i estar tractant, en major o menor mesura, les mateixes qüestions que es tracten en les humanitats ambientals, des de les mateixes perspectives i metodologies, inevitablement sorgeix la pregunta de què és exactament allò que distingeix, si és que realment cal distingir-se, a la recerca que s'autoidentifica com d'humanitats ambientals de la resta d'aproximacions a qüestions ambientals des de les ciències humanes.

Teoria o pràctica

La qüestió de si les humanitats ambientals tenen o no prou legitimitat epistemològica per debatre amb les ciències naturals en pla d'igualtat sobre qüestions normalment considerades exclusives de l'àmbit científic és certament un punt de controvèrsia, no només a causa de les veus contràries a aquesta tesi des de les ciències naturals sinó també pel discurs hegemònic, provinent

---

66 O'Brien, Karen. "Responding to environmental change: A new age for human geography?" *Progress in Human Geography*, Vol. 35, No. 4 (2010): 542–549.

dels centres de poder polític i econòmic, que promou mesures tecno-científiques com a solució a la crisi ecològica global. En aquest sentit, la penetració d'idees provinents de la ideologia científicista i tecno-utòpica en alguns discursos humanístics sobre la problemàtica ambiental és un fet observable i certament preocupant.

Un exemple clar d'això és l'assumpció acrítica de la idea que els humanistes ambientals haurien d'influir als tècnics i polítics que tenen el poder de prendre les decisions importants a escala ambiental. Per exemple, Bergthaller et al. afirmen que "historiadors ambientals, filòsofs ambientals i ecocrítics (i els que treballen en disciplines veïnes) han gaudit d'un èxit considerable en contextos acadèmics, no han aconseguit arribar a una audiència més àmplia. Quan els responsables polítics i els mitjans de comunicació *mainstream* cerquen l'opinió d'experts sobre la crisi ambiental actual, rarament es dirigeixen a historiadors ambientals i filòsofs, i encara menys a ecocrítics."⁶⁷ Encara que, certament, no es pugui afirmar que els autors d'aquestes línies assumeixin el discurs de l'utopianisme tecno-científic i el "solucionisme" de manera integral, sí que reproduïxen almenys una part d'aquest quan insinuen que es pot trobar alguna solució justa a la crisi ambiental si els "experts" adequats, en aquest cas, s'hi inclouen humanistes ambientals, forneixin el coneixement necessari a les classes polítiques i tecnocràtiques de torn.

Vist això, caldria qüestionar, doncs, el plantejament de base: potser el que una reflexió humanística crítica hauria de fer no és tant intentar donar solucions diferents al problema de la crisi ambiental, sinó més aviat repensar i problematitzar el "problema" mateix. És a dir, de quina manera s'ha plantejat el problema, a partir de quins pressupòsits, què s'ha deixat fora de l'equació que s'ha de solucionar? Aquest és el tipus de reflexió humanística que tal vegada pot portar al desenvolupament tant a escala teòrica com pràctica de metodologies, eines conceptuals i coneixements bàsics sobre els quals fonamentar un camp d'estudi que pretengui, com ho pretenen les humanitats ambientals, ser rellevant en la consecució d'un món més just, social i ambientalment.

---

⁶⁷ Hannes Bergthaller et al. "Mapping Common Ground: Ecocriticism, Environmental History, and the Environmental Humanities," *Environmental Humanities* vol. 5 (2014): 262.

Part 3: Reflexions

Les humanitats ambientals són un camp molt nou i, com a tal, es presenta ple de promeses i amb grans expectatives de futur. Això s'evidencia en l'optimisme amb què algunes veus s'expressen al respecte, com per exemple els autors de l'article "Mapping Common Ground" afirmen que "si les humanitats ambientals guanyen prou terreny, podrien iniciar una renovació de la universitat amb conseqüències de llarg abast sobre com s'organitza, produeix, dissemina i es comprèn el coneixement" i també que "les humanitats ambientals posen sobre la taula no pas una perspectiva "humanista" tradicional sobre la crisi ecològica, sinó més aviat un altre mode de pensar, millor adaptat per tractar de resoldre les ambigüitats extremadament complexes a les quals ens veiem sotmesos."⁶⁸ Encara que també hi ha altres veus que observen alguns dels reptes que hauran d'afrontar:

*Dos dels principals reptes que veiem ara mateix són (1) establir una definició clara de què és el que la recerca en humanitats ambientals comporta i com pot respondre efectivament als reptes ecològics globals; i (2) concebre metodologies interdisciplinàries apropiades que no solament portin diferents disciplines a un diàleg transformador sinó que també constitueixin noves formes de coneixement ambiental que pugui ser comunicat a través de les arts i les ciències així com al públic general.*⁶⁹

A la segona part d'aquest treball he volgut plantejar una sèrie de qüestions que em semblen prou importants d'explorar, encara que sigui breument, i que podrien profunditzar-se en el cas que m'acabés animant a realitzar una recerca més extensa del camp de les humanitats ambientals. De la mateixa manera, les reflexions que ofereixo en aquesta tercera i última part no volen ser més que uns breus apunts, un petit esbós del tipus de tesis en base les quals es podria treballar aquesta

---

68 Hannes Bergthaller et al. "Mapping Common Ground: Ecocriticism, Environmental History, and the Environmental Humanities," *Environmental Humanities* vol. 5 (2014): 265.

69 Elizabeth M. DeLoughrey, Jill Didur i Anthony Carrigan, eds. *Global Ecologies and the Environmental Humanities: Postcolonial Approaches* (Nova York: Routledge, 2016), 10.

recerca més extensa que en un futur es pugui realitzar. No parteixen, doncs, d'un ànim conclusiu sinó més aviat d'obertura a la possibilitat que aquestes llavors conceptuals puguin, en el seu degut moment, créixer i donar fruit a idees més madures i més completes.

Així, he trobat convenient de dividir aquestes reflexions entre riscos i oportunitats per al desenvolupament de les humanitats ambientals:

Riscos

- Perdre el caràcter indisciplinat i esdevenir una nova ortodòxia acadèmica
- Assumir un paper subsidiari de les ciències ambientals i naturals
- Esdevenir una subdisciplina marginal i esotèrica de les facultats d'humanitats
- Assumir acríticament conceptes i discursos hegemònics per un sentit de responsabilitat ecològica (i.e. l'antropocè capitalista)
- Acomodar-se en el confort acadèmic i perdre el caràcter militant i activista a favor de la justícia social i ambiental

Oportunitats

- Transformar les maneres de fer recerca i produir coneixement a la universitat
- Posar la reflexió humanística en el centre del debat sobre la crisi ambiental
- Superar la divisió de sabers entre lletres i ciències
- Establir un nou paradigma en la manera que entenem les relacions de l'ésser humà i l'entorn
- Donar resposta a les inquietuds i angoixes derivades de la crisi ambiental global
- Contrarestar l'hegemonia dels discursos ambientals apologètics del capitalisme

Bibliografia

- Adamson, Joni, i Michael Davis, eds. *Humanities for the Environment: Integrating Knowledge, Forging New Constellations of Practice*. Nova York, NY: Routledge, 2016.
- Armiero, Marco i Massimo De Angelis. "Anthropocene: Victims, Narrators, and Revolutionaries." *South Atlantic Quarterly* Vol. 116, No.2 (2017): 345-362.
- Åsberg, Cecilia, Astrida Neimanis, i Johan Hedrén. "Four Problems, Four Directions For Environmental Humanities: Toward A Critical Posthumanities For the Anthropocene." *Ethics and the Environment* Vol. 20, No.2 (2015): 230–271.
- Bal, Mieke. *Travelling concepts in the Humanities*. Toronto: University of Toronto Press, 2002.
- Bergthaller, Hannes, Rob Emmett, Adeline Johns-Putra et al. "Mapping Common Ground: Ecocriticism, Environmental History, and the Environmental Humanities." *Environmental Humanities* vol. 5 (2014): 261-276.
- Castree, Noel. "The Anthropocene and the Environmental Humanities: Extending the Conversation." *Environmental Humanities*, vol. 5 (2014): 233-260.
- Crutzen, Paul J. i Eugene F. Stoermer. "The Anthropocene," *IGBP [International Geosphere-Biosphere Programme]. Newsletter* 41 (2000): 17-18.
- Chakrabarty, Dipesh. "The Climate of History: Four Theses" *Critical Inquiry* Vol. 35, No. 2 (Hivern 2009): 197-222.
- DeLoughrey, Elizabeth M., Jill Didur, i Anthony Carrigan, eds. *Global Ecologies and the Environmental Humanities: Postcolonial Approaches*. Nova York, NY: Routledge, 2016.
- Foret, Philippe, Marcus Hall i Christoph Kueffer. "Developing the Environmental Humanities: A Swiss Perspective ." *GAIA* Vol. 23, No. 1 (2014): 67–69.

- Holm, Poul, Joni Adamson, Hsinya Huang et al. "Humanities for the Environment—A Manifesto for Research and Action." *Humanities* 4 (2015): 977–992.
- Hutchings, Rich. "Understanding of and Vision for the Environmental Humanities." *Environmental Humanities*, Vol. 4 (2014): 213-220.
- O'Brien, Karen. "Responding to environmental change: A new age for human geography?" *Progress in Human Geography*, Vol. 35, No. 4 (2010): 542–549.
- Oppermann, Serpil, i Serenella Iovino, eds. *Environmental Humanities: Voices from the Anthropocene*. Londres ; Nova York: Rowman and Littlefield International, 2017.
- Nye, David E., Linda Rugg, James Fleming i Robert Emmett. *The Emergence of the Environmental Humanities*. MISTRA - The Swedish Foundation for Strategic Environmental Research. Stockholm: MISTRA, 2013.
- Rose, Deborah Bird et al. "Thinking through the Environment, Unsettling the Humanities." *Environmental Humanities* 1.1 (2012): 1–5.
- Schaffer, Simon. *Trabajos de cristal. Ensayos de historia de la ciencia*. Madrid: Marcial Pons, 2011.
- Sörlin, Sverker; "Why should biologists interested in the environment should take the humanities seriously?" *Bioscience*, Vol.62, No.9 (2012): 788-789.

Webgrafia

Enhance ITN, Environmental Humanities Innovative Training. "What is/are the Environmental Humanities?," accesible el 4 de maig de 2017.

<http://enhanceitn.eu/what-is-environmental-humanities/>

KTH-EHL, Division of History of Science, Technology and Environment. "KTH Environmental Humanities Laboratory," accesible el 4 de maig de 2017.

<https://www.kth.se/en/2.1231/historia/2.45962>

University of California-Los Angeles. "What is the environmental humanities?" The Environmental Humanities at UCLA, accesible el 10 d'abril de 2017.

http://environmental.humanities.ucla.edu/?page_id=52

ANNEX

**Writing with Undisciplined Discipline: A Writing Workshop with
Environmental Humanities
26-27 January 2017**

**Call for Applications
Deadline: December 19, 2016**

KTH Environmental Humanities Laboratory at the Division of History of Science, Technology and
Environment
TEMA - Department of Thematic Studies at Linköping University
Funded by Seed Box, a Mistra-Formas Environmental Humanities Collaboratory

We invite scholars, artists and activists to participate in this two-day experimental writing workshop. Using environmental humanities (EH), we seek to undiscipline and de-institutionalise modes and means of research-writing practice through sharing techniques and tools for both playing with words and writing for the joy of it. This workshop aims to support early stage scholars to write differently and sensitively in response to the need for new forms of engagement and expression called forth by the often destructive, at times regenerative, complexities of human-non-human entanglements within the anthro/capitalocene.

Writing forms a central part of academic as well as working, artistic, and activist lives. But we can get stuck in certain patterns and techniques of writing that do not help our words, nor our worlds, come alive. EH seeks to engage with human environmental relationships by rubbing different disciplines and practices together to see what exciting ways of seeing, sensing, and knowing those relationships might produce. As researchers-artists-activists ourselves, and working within this emerging framework, we share a commitment to and interest in experimental, creative, and more accountable forms of writing that can narrate and even make liveable worlds.

But how to write EH? During this workshop, participants will have the opportunity to supportively give feedback on one another's work from the perspective of EH. Together we hope to reflect on and test out alternative kinds and forms of sensing, writing and authorship that are required, or are possible, within this space, through collaborative trial and error. Donna Haraway's (1991) plea for 'cyborg writing' taking the 'fraught world' as a starting point, J. K. Gibson-Graham's (2008) invitation to view 'thinking and writing as productive ontological interventions' in world-making, and Rob Nixon's (2010) call for narratives that attend to 'slow violence' ask us to re-think how writing can participate in *right-ing*, understood as innovative actions (Rose et al. 2015). Through testing out techniques, we also aim to widen and re-imagine the forms of contestation, resistance and affirmation in everyday life through EH-informed ways of storytelling.

Writing doesn't have to be 'done' through idiosyncratic disciplinary self-taught practices—often in agonized silence or frenzied lone activity. It can be collaborative, open, and experimental. We believe that sharing techniques, tools,

and resources for working in a creative—rather than capitalistic—process as part of a network of support is much needed. EH and feminist calls for a ‘slow scholarship’ (Bergthaller et al. 2014; Mountz et al. 2015; Rose 2013) prompt reflection on how the pace of things can be crafted to our own rhythms. Thus, we also invite participants to share and trial tools together for ‘getting writing done’ and having fun in the process!

Workshop Program:

Unlike workshops composed of presentations and followed by comments on each other’s papers, this workshop is practice-oriented. During the workshop, each morning will be spent discussing the participants’ writing in four working groups to enable closer readings, discussions, and collaborations. The afternoons will be dedicated to developing EH writing techniques and *doing* them and will run like panel sessions but with exercises rather than presentations. The workshop will either take place in Stockholm, Sweden or in the nearby area. Most expenses for food and accommodation will be covered for all participants during the two-day workshop.

To Apply:

Please send a writing sample (max. 1000 words—messy, half-baked, unfinished writing is welcome) as a .doc or .docx attachment to ehlab@abe.kth.se no later than December 19, 2016. Use as your email subject “Undisciplined Discipline Submission” and include in the email body a short statement (100 words) about ways you want to develop your writing in an EH context and a short bio. In addition, since this workshop is designed to be co-produced and co-led, we highly recommend and will prioritize applications that also provide a brief proposal to guide a participatory activity about a writing technique or a writing productivity tool with the group (30-60 min. sessions). Include this short proposal in your email or upload as a second attachment. Finally, indicate whether you wish to apply for a travel scholarship. Those without university or third-party funding will receive priority.

The workshop initially seeks to develop a Swedish EH network through writing practice and sharing. We therefore encourage applicants living and working within Sweden to apply but will consider applicants that live outside Sweden or those that do not recognize geopolitical boundaries. We especially welcome applications from indigenous people, ethnic minorities, trans and non-binary people and participants with disabilities. If you have any special needs or requirements please let the organisers know and we will do our best to accommodate them.

Workshop space is limited to approximately 25 participants. The working language of the workshop will be English.

Questionnaire_Jesse

How would you define what the Environmental Humanities are?

a. I have come across what I interpret as four different definitions in EH literature (those writings that use the term “environmental humanities”). I side with the definitions that EH is either a replacement for traditional humanities-based research in its entirety or that it is its own separate discipline-in-the-making. I think most young (and mid-range academics looking to distinguish themselves) would be friendlier to these definitions and that those scholars who are more established and have built careers in other disciplines such as environmental history, ecocriticism, environmental philosophy, etc are happier to see EH be an umbrella term for their respective fields.

2. How did you come to be engaged in EH research?

a. I did a BA in English, and MFA in creative writing. I noticed I wrote about outdoor things a good deal and then wound up in an Environmental Humanities Master’s Program. From there, I wanted to do more EH stuff.

3. Which ones do you think are the most appealing aspects of EH?

a. I think most people find it appealing because it is very open and an area for advancement. Many people are doing EH or moving into that field because it has been successful in drawing funding to it. So, people who know very little about EH are now doing EH, or, at least, saying they are. To people who are a bit more familiar with the field, I think what is appealing is probably more specific to the individual. I too am interested in career advancement, but what is appealing to me about EH is that I think it is research devoted to how could people live with the world responsibly and with love to all things not just themselves.

4. And its less appealing aspects?

a. Being open is also a drawback, especially for younger scholars. We have less say in what EH is and less structured training to help guide us. I think that this will also make it harder to be evaluated and judged by hiring committees.

5. Which ones do you think are the central questions with which the EH should be engaged with?

a. Mentioned one already, but a few more.... How do we do anthropogenic not anthropocentric research that highlights commonalities but also respects differences? How can EH scholars collaborate with and in natural sciences, social sciences, and the arts? How ought/might we live (always in relation) with others critically?

6. Do you think that EH is becoming or should become a consolidated academic field? Which would be the benefits or the disadvantages of that?

a. I think it will happen. Journals and postdocs and funding and schools are all being institutionalized. Books and papers and dissertations are being written “in” EH. The question is how far will it go and how big will it get? The clear disadvantage is it sets up boundaries primarily to exclude others. Therefore, it can end up like other research fields. As it becomes more of a structural component of academia, it offers benefits like defining a community, a range of research questions, etc.

7. Do you think the Anthropocene is or should be a contested concept?
  - a. It is a contested concept in some research fields. Personally, I think some conceptions of the Anthropocene and its response ought to be contested. Concepts, in general, should be contested.

8. How important do you think the Anthropocene is or should be for the EH research and debates?
  - a. A lot of people talk about it. However, I do not think it is central for EH research to happen. Many examples can highlight this. I do think the concept draws a lot of interest because it makes a similar claim that EH makes: humans and the environment are deeply enmeshed/intertwined. So, there is some overlap.

9. What would you highlight from your participation in the Writing with Undisciplined Discipline workshop?
  - a. The diverse group of engaged participants and workshops.

10. What is the point of undisciplining the discipline of EH?
  - a. This question highlights, perhaps, a misunderstanding. Due to EH not being a rigid discipline and one that advocates for transdisciplinarity and stresses relationships as a primary research focus, the point is to think with EH as an aid to undiscipline one's own disciplinary background whether that be academic or not.

11. Do you feel a being part of an emerging generation of young scholars in the EH?
  - a. Sort of.

12. Do you see promising prospects for the EH field in the near future?
  - a. I think so, but I can't say for certain what will happen.

13. Which would you cite as the most important obstacles facing EH research?
  - a. To be taken seriously and to draw money and to help spur socio-natural revolution for attending to and for each other.

Questionnaire_Daniele

1. How would you define what the Environmental Humanities are?

Environmental Humanities is an intellectual and academic movement which aims to strengthen the role of humanities in environmental studies. At the same time, EnvHum wants to stress the fundamental interplay between environment, human and more-than-human in shaping society as well as historical and political processes.

2. How did you come to be engaged in EH research?

My "link" was given by geo-history, the theoretical and methodological "posture" introduced by Fernand Braudel and then developed by scholars such as Michel De Certeau and the Annales school in France. So not so much from Environmental History or any other "American" thread.

3. Which ones do you think are the most appealing aspects of EH?

I really like how humanities and other hard sciences are put into an unique scientific focal point. Also, I like how it pushes scholars to think ecologically.

4. And its less appealing aspects?

Sometimes the post-... whatever perspective as well as some very complicated theoretical frame frustrate the scientific effort. Also, being an historian, I don't want to let go of the socio-environmental relationality. To concentrate only on the more-than-human can be very interesting and useful, but we should not forget that we live in the anthropocene and that the socio-environmental relation must not be left behind.

5. Which ones do you think are the central questions with which the EH should be engaged with?

What does it mean to think about the relation between human, non-human and more-than-human subjects and how is their relation structured ecologically? This is the posture one should always use.

6. Do you think that EH is becoming or should become a consolidated academic field?

Which would be the benefits or the disadvantages of that? I don't know if I like the idea of academic field to be erased. As Don Mitchell said, "we should keep the ivory tower-ness" of academia, because every discipline gives a different point of view on a given subject. At the same time, I strongly believe in transdisciplinarity as a necessity more than a choice for doing good research. So, I think it will eventually happen, we will have Env Hum division, but for what it concerns the way in which academic positions are framed, well, that will take much longer I think.

7. Do you think the Anthropocene is or should be a contested concept?

It must be problematized in the sense that we should never forget the inequality created by capitalism and the different ways in which the anthropocene impacts social groups, the role of race and nationality, the spatial inequalities, etc...

8. How important do you think the Anthropocene is or should be for the EH research and debates?

It's a starting point, in the sense that forces you frame globally and historically your research.

9. What would you highlight from your participation in the Writing with Undisciplined Discipline workshop?

The different fields of the participant, the not-academic way of working and the common will to participate to the same intellectual, ethical and theoretical effort.

10. What is the point of undisciplining the discipline of EH?

EnvHuma are already pretty undisciplined if they are "done" in the right way. It's more about undisciplining our scientific, social and ethical set of skills and strategy for working on our topic.

11. Do you feel a being part of an emerging generation of young scholars in the EH?

At least they pay me for that reason!

12. Do you see promising prospects for the EH field in the near future?

Sure. Coming from a very conservative field like history I can see how env hum approaches are perceived as very interesting and, sometimes, like in the case of migration studies, almost inescapable.

13. Which would you cite as the most important obstacles facing EH research?

Academia and its disciplinary structure for what concerns academic position; Donald Trump; the disruption of the human → what environs humanity lineage could be perceived as non-scientific or threatening established research centers and practices. And, of course, capitalism.

Questionnaire_Joel

1. How would you define what the Environmental Humanities are?

És una nova etiqueta que permet superar la distinció entre algunes disciplines amb molts trets en comú i possibilitats d'enriquiment mutu, com ara la història ambiental, l'ecocrítica i l'ecologia política.

2. How did you come to be engaged in EH research?

Per tres raons: inquietud personal, suport (no econòmic) d'un geògraf amb interès per la història, i – per davant de la resta, si som realistes – gràcies a una beca provinent del sector privat, a on hi havia ocasió de defensar un projecte davant d'un tribunal, amb unes fronteres disciplinàries totalment laxes (a diferència, malauradament, de les peticions de beques doctorals al sector públic). Després de fer el màster, vaig poder fer el doctorat en temes vinculats amb les Humanitats Ambientals gràcies a un projecte europeu que desafiava les distincions entre disciplines i a on van ser contractats antropòlegs, economistes, enginyers, periodistes, ambientòlegs, geògrafs i historiadors. Malgrat que l'experiència és positiva, suposa necessàriament un conflicte amb les estructures universitàries, molt més tancades en termes de fronteres disciplinàries.

3. Which ones do you think are the most appealing aspects of EH?

La possibilitat de mostrar un cop més que superar la distinció entre “ciències” i “lletres” és molt enriquidor, i atreure a gent, estudiants (i finançament) que normalment no s'aproparien a aquests temes (ecologia política, història ambiental...), i per tant, que contribueixin a normalitzar-los i estendre'ls.

4. And its less appealing aspects?

El perill que l'etiqueta contaminin determinats temes, i s'identifiqui amb ells, de manera que passin a ser vistos per altres investigadors com a “menys seriosos” perquè són “ambientals”. I en els aspectes més pràctics, el fet que normalment els sistemes d'avaluació no recompensen la interdisciplinarietat i encara menys la indisciplina.

5. Which ones do you think are the central questions with which the EH should be engaged with?

-

6. Do you think that EH is becoming or should become a consolidated academic field? Which would be the benefits or the disadvantages of that?

No crec que s'estigui convertint en un camp acadèmic i potser no crec que s'hagi de convertir en un. Si pot donar una alenada d'aire fresc a les antigues “interdisciplines” acadèmiques que ja el formen, dissolent-les, ja seria un gran èxit. Però no crec que una revista acadèmica titulada “Environmental Humanities” sigui la solució, i potser representaria més un fracàs que no un èxit.

7. Do you think the Anthropocene is or should be a contested concept?

Crec que és un concepte extremadament polèmic i discutit en l'àmbit acadèmic. Però entre el gran públic s'està divulgant sense que aquesta perspectiva crítica arribi.

8. How important do you think the Anthropocene is or should be for the EH research and debates?

Crec que és un tema més, però a diferència d'altres, té una càrrega política molt important, i un concepte en el qual les EH podrien fer-hi contribucions rellevants.

9. What would you highlight from your participation in the Writing with Undisciplined Discipline workshop?

N/A

10. What is the point of undisciplining the discipline of EH?

N/A (des de la perspectiva Catalana o espanyola, suficient tindria amb què arribessin les humanitats ambientals o es normalitzessin la història ambiental, l'estudi de la literatura i el medi ambient, o l'ecologia política. Totes ells són relativament marginals i poc interconnectades.

11. Do you feel a being part of an emerging generation of young scholars in the EH?

No. Sento que sóc historiador i que una part dels meus interessos de recerca cauen sota un paraigües que ara es comença a anomenar "humanitats ambientals". Una altra part són temes més establerts i normalitzats a la recerca acadèmica.

12. Do you see promising prospects for the EH field in the near future?

Penso que podria ser un "catchword" per atreure a alguns escèptics amb aquests temes. Podria ser que sota aquesta etiqueta es poguessin aixoplugar recerques que, d'altra manera, difícilment rebrien finançament si es presentessin com recerques "de lletres".

13. Which would you cite as the most important obstacles facing EH research?

1. El finançament; 2. L'escepticisme de molts amb tot allò que porti l'etiqueta "ambiental".